

DREPTUL INTERNAȚIONAL UMANITAR ȘI RELIGIA – INVITAȚIE LA DIALOG –

INTERNATIONAL HUMANITARIAN LAW AND RELIGION – INVITATION TO DIALOGUE –

DROIT INTERNATIONAL HUMANITAIRE ET RELIGION - INVITATION AU DIALOGUE -

Pr.lect.univ.dr. Sorin PITIC*

Printre provocările majore din lumea contemporană, care se află pe agenda tuturor dezbaterilor internaționale, putem identifica violența efervescentă, războiul, în numele simbolurilor religioase, o atmosferă sufocată de insecuritate, în țările dezvoltate, din cauza atacurilor teroriste sau puterii noilor tehnologii de comunicare. Experții în drept umanitar internațional încearcă să analizeze cauzele acestei erupții violente a energiilor din civilizații și să găsească soluții pentru a opri această furie și pentru a restabili pacea și armonia dintre oameni. Cuvintele raționale, argumentele recunoscute de convențiile și tratatele internaționale nu par suficiente. În multe dezbateri, există voci care susțin că religia poate fi soluția de care omenirea are din nou nevoie pentru pace, armonie și comuniune. Vom încerca să facem o scurtă analiză a celor doi curenți care animă dialogul de astăzi al experților în dreptul umanitar internațional: religia are un rol în rezolvarea crizei umanității sau nu?

Among the major challenges in the contemporary world, which are on the agenda of all international debates, we can identify the effervescence of violence, the war in the name of religious symbols, a suffocated atmosphere of insecurity in developed countries due to terrorist attacks or the power of the new communication technologies. Experts in international humanitarian law try to analyze the causes of this violent eruption of energies within civilizations and to find solutions to stop this anger and restore peace and harmony among people. Rational words, arguments recognized by international conventions and treaties do not seem sufficient. In many debates, there are voices that argue that religion can be the solution that humanity needs again for peace, harmony and communion. I will try to make a brief analysis of the two currents that animate the today dialogue of experts in international humanitarian law: does religion have a role in solving the crisis of humanity or not?

Parmi les grands défis du monde contemporain, qui sont à l'ordre du jour de tous les débats internationaux, on peut identifier la violence bouillonnante, la guerre au nom des symboles religieux, une atmosphère étouffée par l'insécurité dans les pays développés, à cause des attentats terroristes ou du pouvoir des nouvelles technologies de communication. Des experts en droit international humanitaire tentent d'analyser les causes de ce violent jaillissement d'énergie dans les civilisations et de trouver des solutions pour mettre fin à cette fureur et pour rétablir la paix et l'harmonie entre les peuples. Les discours rationnels, les arguments reconnus par les conventions et les traités internationaux ne semblent pas suffisants. Dans de nombreux débats, il y a des voix qui soutiennent que la religion pourrait être la solution dont l'humanité a de nouveau besoin pour ramener la paix, l'harmonie et la communion. On va tenter de faire ci-après une brève analyse des deux courants qui animent aujourd'hui le dialogue des experts en droit international humanitaire: la religion a-t-elle un rôle dans la résolution de la crise de l'humanité ou non?

Cuvinte-cheie: religie; pace; lege; umanitate; violență; victime; război; conflict.

Keywords: religion; peace; law; humanity; violence; victims; war; conflict.

Mots-clés: religion; paix; loi; humanité; violence; victimes; guerre; conflit.

Din punct de vedere istoric, germenii dreptului internațional umanitar au luat naștere în mijlocul primelor comunități umane, din nevoia naturală de a limita violența în timp de conflict, pentru a

asigura supraviețuirea grupului. Necesitatea de a asigura perpetuarea vieții umane, transpusă încă de la începuturi în interdicții cu valoare sacră, menite să protejeze omul și bunurile necesare vieții, se regăsește, astăzi, formulată în principii, norme, reguli, convenții și tratate aplicabile întregii omeniri.

Cunoscut și sub denumiri precum „dreptul războiului” sau „dreptul conflictelor armate”,

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: sorin_pitic@yahoo.com

DIU este o ramură a dreptului internațional public și reprezintă, în cea mai simplă accepțiune, un ansamblu de norme juridice, menite să limiteze distrugerile provocate de un conflict armat sau de un război și să stabilească granița dintre ceea ce este interzis și ceea ce este permis în timpul acțiunilor militare.

În demersul meu nu voi insista asupra arhitecturii DIU sau a bazelor juridice ale punerii în aplicare a DIU. Acestea fac obiectul a numeroase studii și tratate, publicate în țară și în străinătate (specialiștii vorbesc de existența a aproximativ 300 de tratate internaționale, care cuprind peste 4.000 de reguli în materie de DIU).

Voi încerca să abordez DIU dintr-o perspectivă mai puțin analizată, aceea a religiei, mai ales în actualul context geopolitic internațional, marcat de instabilitate, de focare de conflict și de multiplicarea formelor de violență.

Parcurgerea surselor istorice și antropologice ale limitelor violenței și ale protecției victimelor conflictelor armate permite o reperare a originilor dreptului umanitar, precum și stabilirea motivațiilor care îi determină pe protagoniștii conflictelor să respecte aceste reguli.

Cercetători consacrați plasează originea dreptului internațional umanitar într-o normă fundamentală de origine religioasă. Michel Veuthey, vicepreședintele Institutului de Drept Internațional Umanitar de la San Remo, a deschis dezbaterile unui colocviu, cu titlul *Religions et droit international humanitaire: histoire et actualité d'un dialogue nécessaire*, în 2008, la Geneva¹, invocând cea mai simplă definiție a DIU: „Faceți celorlalți ceea ce vreți să vi se facă vouă!”. Veuthey o numește „regula de aur” a umanității, cu valoare universală, întrucât spiritul ei se regăsește în majoritatea religiilor – creștinism, iudaism, islamism, hinduism, confucianism, budism etc.

Exemple care arată modul în care religiile au interiorizat această normă de aur sunt numeroase: oprirea ostilităților în perioade liturgice, codul japonez al onoarei, interzicerea armelor care provoacă suferințe inutile părții adverse, tratamente umane aplicate învinsului, loialitatea și onoarea în luptă etc. Cercetătorul privește mai adânc înapoi în timp și invocă scrierile lui Heraclit² și Cicero³, pentru a argumenta originea religioasă a dreptului. Războinicii nu aveau voie să atace femeile și copiii, să distrugă recoltele sau pomii fructiferi,

să otrăvească apa sau să distrugă locurile și construcțiile cu valoare sacră.

O altă opinie avizată care identifică în religie originea dreptului o regăsim și la pr.prof.dr. Nicolae V. Dura. În studiul „Dreptul și religia. Normele juridice și normele religios-morale”, părintele Dura arată că, în vechime, „nu se făcea distincție între normele religios-morale și cele juridice, fiindcă ambele erau considerate a fi rezultatul aceleiași voințe divine, iar conținutul lor nu făcea altceva decât să exprime în precepte moral-religioase «voluntas Dei», impusă ca «lex vitae» (normă de viață)”⁴.

Veuthey susține că promotorii principiilor de DIU, așa cum le cunoaștem noi astăzi, au fost oameni religioși, care „au promovat demnitatea ființei umane, creată după chipul lui Dumnezeu Creatorul”. Exemplele nu sunt puține și le regăsim și în ghidul electronic al Societății Americane de Drept Internațional⁵: Toma d’Aquino (1225-1274), dominicanul Francisco de Vitoria (1483-1546), Balthasar Ayala (1548-1584), iezuitul Francisco Suarez (1548-1617), protestantul Emer de Vattel (la mijlocul secolului al XVIII-lea a scris *Le Droit des gens*), puritanul John Locke, Hugo Grotius (*De Jure Belli at Pacis*), Alberico Gentili (*De Jure Belli*). Aceștia au problematizat asupra normelor de conduită, în caz de război.

Mă alătur lui Veuthey și apreciez că cel care a identificat cea mai profundă temelie a DIU este Max Huber, președinte al Comitetului Internațional al Crucii Roșii și al Curții Permanente de Justiție (1925-1927). Huber vedea în Parabola Bunului Samaritean din Evanghelia un simbol al umanității, construit în jurul exemplului divin de a acorda ajutor necondiționat oricărei ființe umane, fie că ne este nouă cunoscută sau necunoscută.

Un om profund religios și angajat în acte de caritate a fost și Henry Dunant (1828-1910), considerat unul dintre fondatorii DIU contemporan. Ideile sale, cuprinse în lucrarea „O amintire de la Solferino”, au stat la baza Convenției de la Geneva (1864), prin care era normată protecția soldaților răniți pe câmpul de luptă. Laureat al primului Premiu Nobel pentru Pace (1901), Dunant a fondat, în 1862, „Comitetul internațional al asociațiilor de ajutorare pentru îngrijirea răniților”, care, din 1876, poartă numele de Comitetul Internațional al Crucii Roșii⁶.

În căutarea germenilor DIU, această rapidă răsfoire a câtorva pagini din istoria omenirii nu este întâmplătoare. Războaiele s-au născut odată cu primul om, care, din neascultarea poruncii divine, a ajuns să fie într-o permanentă stare conflictuală atât în interiorul său, în lupta cu dușmanii nevăzuți ai patimilor care încearcă mereu să-l îndepărteze de Creator, cât și în lumea văzută, dând frâu liber dorinței de putere, de cucerire, de acaparare. A fost nevoie de multe secole de moarte pe câmpuri de luptă, în războaie de cucerire sau de apărare, pentru ca omul să înceapă să problematizeze în mod coerent asupra necesității existenței unor norme, aplicabile la scara întregii umanității, care să protejeze valori individuale, precum persoana umană, integritatea fizică și psihică a omului, sau valori universale, cum ar fi patrimoniul cultural, pacea, mediul înconjurător.

Secolul al XIX-lea a reprezentat acest început al DIU, prin Convenția de la Geneva, căreia i s-au alăturat Convenția de la Washington (1863), Codul Lieber (reguli de conduită și instrucție aplicabile armatei unioniste americane în timpul Războiului Civil) și Convenția de la Sankt Petersburg (1868), prin care erau interzise anumite tipuri de proiectile explozibile. Aceste trei instrumente constituie baza pentru Dreptul de la Geneva, care normează protecția persoanelor căzute în mâinile adversarului, a prizonierilor de război sau a populației civile afectate de ostilități⁷. Conferințele de pace de la Haga din 1899 și din 1907 normează mijloacele și metodele de purtare a războiului și constituie baza Dreptului de la Haga. Aceste convenții marchează apariția unui drept umanitar (care are ca domeniu protecția victimelor) și a unui drept al războiului (încercări de reglementare a comportamentului combatanților, în caz de conflict armat)⁸.

Limitele acestor reglementări aveau să se manifeste la scurt timp după apariția lor. Cataclismele secolului al XX-lea, în mod deosebit cele două războaie mondiale, vor scoate la lumină noi situații dramatice ale răniților, bolnavilor și naufragiaților din forțele armate în campanie, ale prizonierilor de război, ale persoanelor civile în timp de război. Completarea și perfecționarea Dreptului de la Geneva s-au realizat prin adoptarea celor patru noi Convenții de la Geneva în 1949. Două Protocoale Adiționale la Convențiile de la Geneva din 1949, adoptate în 1977, se referă la protecția victimelor conflictelor armate internaționale și neinternaționale.

În 1954, proprietatea culturală a devenit o valoare universală, apărată de normele DIU, prin semnarea Convenției de la Haga privind protecția proprietății culturale, în timpul conflictelor armate.

Unii cercetători contemporani problematizează apariția unei noi ramuri a DIU, respectiv Dreptul de la New York, pe fondul preocupărilor ONU de a veghea la respectarea drepturilor fundamentale ale omului, în caz de conflict armat⁹. Deși conform Cartei ONU, menirea organizației este de a preveni conflictele, câteva probleme majore, apărute după cel de-al Doilea Război Mondial, au fost dezbătute în cadrul acestui for. Este vorba despre răspunderea individuală pentru crimele de război¹⁰ și aspectele legale ale utilizării bombei atomice la Hiroshima și Nagasaki. Din acest moment, ONU începe să interfereze cu DIU. Astfel, în 1946, Rezoluția 95 a ONU reafirmă „Principiile de la Nürnberg”, printre care principiul răspunderii penale individuale pentru crime împotriva păcii, crime de război și crime împotriva umanității¹¹. Alte rezoluții ale ONU au vizat problemele juridice apărute în procesul de decolonizare, în timpul războaielor de eliberare națională, în cadrul mișcărilor de eliberare națională, în legătură cu luptătorii de gherilă, precum și cu privire la interzicerea armelor de distrugere în masă, precum armele chimice sau bacteriologice¹².

În deschiderea colocviului menționat, Veuthey aduce în discuție fragilitatea normelor de DIU. Dacă, în ultimii ani ai secolului al XX-lea, omenirea celebra un număr rotund de ani de la adoptarea unor instrumente renumite ale dreptului pozitiv (Carta ONU, Declarația Universală a Drepturilor Omului, Convențiile de la Geneva), în primii ani ai secolului următor, flagelul terorismului, cu amprenta de neuitat a datei de 11 septembrie 2001, avea să zguduie osatura normelor DIU. Pe fondul creșterii pericolului terorismului internațional, dar și al evoluțiilor tehnologice (folosirea avioanelor fără pilot), SUA au formulat și au aplicat direcții de acțiune, care s-au transpus în propuneri de reinterpretare sau de reformare a dreptului¹³.

Fără a intra în detalii, enumăr câteva provocări pentru experții în DIU, izvorâte din lupta la scară globală împotriva terorismului, care modifică substanțial înțelesul termenilor și situațiilor de război, normate de convențiile amintite mai sus: desfășurarea de operațiuni militare direcționate împotriva unor persoane precise, în afara teatrelor

de operații, extinderea sferei de aplicare geografică a noțiunii de conflict armat și în afara câmpurilor de luptă efective, statutul persoanelor atacate, respectiv combatant sau persoană civilă care participă în mod direct la ostilități.

Amenințarea teroristă, războiul hibrid, care îmbină tehnici subtile de propagandă, atacuri cibernetice și forțe armate, apariția de actori nonstatali implicați în astfel de acțiuni distructive, efectele devastatoare ale măsurilor de contracarare, luate, de state sau de grupuri de state, cum ar fi dislocările masive de populație din zonele de conflict – toate acestea reprezintă provocări la adresa viabilității normelor de DIU.

Cercetătorii în materie sunt chemați să răspundă în ce măsură noile tipuri de conflicte și de amenințări la adresa păcii și umanității modifică, nuanțează sau anulează normele DIU? Problema este acută, iar cercetătorii se raliază unor concepții diferite, tributare statelor de origine și rolului geopolitic pe care acestea le joacă pe tabla de șah a lumii.

Mă alătur cercetătorilor DIU de la Institutul de la San Remo, care, evaluând toate aceste noi provocări, traduse în tendințe de contestare a DIU din partea statelor sau actorilor nonstatali, susțin cu tărie că DIU are nevoie să-și redobândească legitimitatea, forța morală și acceptabilitatea la nivelul întregii umanități, pornind de la începuturile de ordin religios.

Un dialog între religie și DIU îi poate face din nou sensibili pe protagoniștii conflictelor prezente sau viitoare și îi poate motiva să respecte aceste norme umanitare cu valoare universală. Este relevant faptul că, în anii imediat următori atacurilor de la 11 septembrie 2001, trei juriști internaționali au pledat pentru includerea factorului religios în dreptul internațional: Richard Falk, un american evreu, Yadh Ben Achour, un musulman din Tunisia, și Christopher Weeramantry, un creștin din Sri Lanka. Ei propun o abordare interdisciplinară, pentru a universaliza dreptul internațional prin intermediul unui dialog cu religiile¹⁴.

Cercetătorii de la San Remo pledează pentru „umanizarea dreptului internațional umanitar” și pentru dezvoltarea unei culturi a valorilor DIU, care nu poate fi realizată decât prin ancorarea lor în tradițiile religioase locale.

Mesajele liderilor religioși și rolul lor în aplanarea conflictelor sau în diluarea violențelor

vin să probeze energia pe care cuvântul religios o imprimă normei de drept umanitar. Papa Ioan Paul al II-lea vorbește despre dreptul internațional care a fost prea mult timp un drept al războiului și al păcii, dar care trebuie să devină exclusiv al păcii, bazat pe dreptate și solidaritate. „Morală trebuie să fecundeze dreptul”, spunea Papa Ioan Paul al II-lea; „ea poate să exercite asupra dreptului o funcție de anticipare, în măsura în care indică direcția a ceea ce este just și bine”¹⁵.

Există, însă, și cercetători care adoptă o poziție mai rezervată în privința influenței și inserției religiei în DIU.

Henri Coursier¹⁶ (membru în Consiliul Juridic al Comitetului Internațional al Crucii Roșii) susține că dreptul internațional contemporan nu mai este fondat pe teologie și nici măcar nu este de inspirație creștină. „În afara oricărei religii, gândirea modernă a societăților civilizate a formulat această noțiune de demnitate umană, care este centrul și rațiunea de a exista a dreptului umanitar”¹⁷, definit ca „ansamblu de reguli și principii, menite să salveze și să protejeze în toate timpurile și în toate circumstanțele drepturile esențiale și demnitatea persoanei umane”¹⁸.

O atitudine echilibrată, care încearcă să pună în oglindă două viziuni diferite privind necesitatea dialogului dintre religie și DIU, o întâlnim la Carolyn Evans, în studiul „The Double-Edged Sword: Religious Influences On International Humanitarian Law”, publicat, în 2005, în *Melbourne Journal of International Law*¹⁹.

Evans analizează viziunea secularistă a legiuitorilor care pun accentul pe rolul distructiv al religiei în timp de război. Există, în viziunea secularistă, o parte întunecată a religiei, care ar juca un rol negativ, dacă ar fi legitimată în sistemul legal internațional. Este suficient să amintim, spun seculariștii, de ura propovăduită în numele religiei, de discordia pe care o seamănă, pentru a concluziona că e mai înțelept ca legile să fie ținute la distanță de problemele potențiale, create de influența religioasă. Însă, în contemporaneitate, există numeroase zone în care religia joacă încă un rol vital în plan sociopolitic, inclusiv în regiuni măcinate de conflicte. În mod pragmatic, Evans apreciază că, pentru a limita efectele cu potențial devastator, pe care acțiunile violente, duse în numele religiei, le pot avea, o soluție ar fi tocmai un dialog echilibrat între legiuitori și lideri religioși.

Liderii religioși și simbolurile religioase pot ajuta la conformare și la respectarea regulilor în anumite culturi, în special acolo unde sistemul secular legal este perceput ca degradat și decadent. Evans consideră că preceptele religioase care conțin o profundă și puternică tradiție de respect pentru ființa umană pot ajuta la crearea unei temelii durabile, pe care să se sprijine drepturile și obligațiile reciproce în dreptul umanitar.

Concluzionând, religia poate fi „o sabie cu două tăișuri”, dar rămâne o armă puternică, ce nu trebuie lăsată numai la îndemâna celor care propovăduiesc violența în numele ei. Evans lansează provocarea către juriștii moderni, de a reflecta la soluția paradoxală de a folosi „tăișul sabiei”, religia, pentru a promova pacea.

Concluzii

Am încercat să trecem în revistă câteva puncte de vedere ale cercetătorilor în domeniu care au abordat problematica dialogului dintre DIU și religie. Este doar un început, care poate deschide calea pentru analiză aprofundată. Există puncte de vedere precaute, în special în rândul experților occidentali, influențați puternic de gândirea iluministă, care pun accentul pe rațiune. Aceștia pledează pentru excluderea oricărei interferențe între DIU și religie, admitând, cel mult, niște izvoare îndepărtate, cu valențe religioase, ale primelor norme de drept umanitar.

Tot din zona occidentală vin, însă, și cercetători exaltați de reîmprospătarea sevei religioase a normelor de DIU, care apreciază că numai un dialog sincer între experți în drept și oameni religioși poate trezi în mod sinergic conștiințele tuturor oamenilor, în sensul respectării normelor care au ca scop protejarea umanității. Aceștia acuză tendința de tehnicizare a normelor de DIU, în defavoarea umanului. Numai religia, prin norme cu valoare sacră, interiorizate și trăite la nivel de grup, poate da legilor spiritul viu.

În tradiția creștin-ortodoxă, apreciem că orice cuvânt, inclusiv cel legiuitor, poate fi ziditor în sufletele și conștiințele oamenilor, atâta timp cât poartă o încărcătură sacră. Evangheliile Ortodoxiei ne cheamă de două mii de ani, și aceleași cuvinte, rostite pentru prima oară de Mântuitorul Iisus Hristos, răsună cu putere, modelând conștiințe, vindicând suflete, sădind sămburii atât de râvniți

ai păcii, armoniei și comuniunii dintre oameni, ai credinței, nădejzii și dragostei adevărate. „Pacea mea o las vouă”, spune Mântuitorul Iisus Hristos. „Această pace dăruită oamenilor în și prin Hristos este temelia împăcării oamenilor cu Dumnezeu și a împăcării și înfrățirii popoarelor între ele”, a spus întâistătătorul Bisericii Ortodoxe Române, în Pastorală de Crăciun 2015²⁰. Acest mesaj spiritual îmbracă în cuvinte teologice tocmai această nevoie acută a omenirii de a găsi un fundament solid, pentru ca normele care protejează viața să fie respectate.

Un argument major în favoarea includerii religiei în dialogul internațional, implicit în sfera DIU, este legat de mutațiile de ordin identitar aduse de globalizare. Ștergerea granițelor, alianțele de ordin economic, politic și militar, mass-media, evoluțiile tehnologice, rețelele de socializare transformă relațiile dintre oameni și cele interstatale, conducând la relativizarea identităților²¹.

În acest cadru, religia rămâne o coordonată importantă în căutarea și definirea identității: „Există, pe de o parte, mișcări religioase care luptă împotriva tendințelor de relativizare a identităților, prin apărarea pluralismelor socioculturale, cum este cazul fundamentalismelor islamice, de pildă, dar există, în același timp, tradiții și mișcări religioase care susțin o ordine globală pluralistă, care propun o extindere a identității, gândite în termenii umanității comune”²².

În actualitatea violentă în care trăim, pe fondul escaladării conflictelor, inclusiv în numele religiei, a face abstracție de religie sau a încerca anularea discursului religios este o atitudine riscantă, care, mai degrabă, va adânci criza umanității: „În noua eră inaugurată de terorismul global, care deseori capătă valențe religioase (...), religia a devenit o forță majoră pe scena internațională, care se impune a fi tratată ca o variabilă serioasă în conduita relațiilor internaționale”²³.

Rememorând cuvintele atribuite scriitorului francez André Malraux – „secolul XXI va fi religios sau nu va fi deloc” –, apreciem că este acută nevoie de divinitate, de căutare a sensurilor adevărate ale acestei lumi, pentru a găsi argumente trainice și convingătoare care să combată violența, să anuleze chemările la un așa-zis război sfânt aducător de moarte, să-i convingă pe oameni că este nevoie ca regulile care protejează viața să fie universal respectate.

NOTE:

- 1 <http://www.aiesc.net/blog/2014/08/23/religions-et-droit-international-humanitaire-histoire-et-actualite-dun-dialogue-necessaire-michel-veuthey/>, accesat la 14.02.2016.
- 2 „Toate legile umane sunt hrănite de o singură lege divină”.
- 3 „Există o lege conformă cu natura, comună tuturor oamenilor, rezonabilă și eternă, care ne obligă la virtute și ne apără de nedreptate”.
- 4 <http://www.crestinortodox.ro/drept-bisericesc/dreptul-religia-norme-juridice-norme-religios-morale-69944.html>, accesat la 14.02.2016.
- 5 Joan Policastri, Sergio D. Stone, *Ghidul DUI*, https://www.asil.org/sites/default/files/ERG_International%20Humanitarian%20Law%20%28test%29.pdf, accesat la 15.02.2016.
- 6 https://ro.wikipedia.org/wiki/Henry_Dunant, accesat la 14.02.2016.
- 7 <http://www.ujmag.ro/drept/drept-international-public-si-privat/drept-international-umanitar/rasfoire/>, accesat la 15.02.2016.
- 8 *** *DIU-1, Manual pentru instruirea militarilor în Drept Internațional Umanitar (Individ, grupă, pluton, companie-similare)*, Ploiești, 2005, p. 12.
- 9 Christine Gray, *International Law and the Use of Force*, Oxford University Press, 2000, pp. 7-8, <http://www.ujmag.ro/drept/drept-international-public-si-privat/drept-international-umanitar/rasfoire/>, accesat la 15.02.2016.
- 10 Vespasian V. Pella, *Războiul – crimă și criminalii de război. Reflecții asupra justiției penale internaționale. Ce este și ce ar trebui să fie*, Studiu introductiv de prof. dr. Mircea Duțu, traducere din limba franceză de dr. Andrei Duțu, Editura Universul juridic, București, 2013, passim.
- 11 <http://www.ujmag.ro/drept/drept-international-public-si-privat/drept-international-umanitar/rasfoire/>, accesat la 05.02.2016, passim.
- 12 *Ibidem*.
- 13 Ion Gâlea, *Aplicarea normelor dreptului internațional umanitar în cazul operațiunilor antiteroriste*, Editura C.H. Beck, București, 2013, pp. 169-266.
- 14 Michel Veuthey în deschiderea colocviului menționat, <http://www.aiesc.net/blog/2014/08/23/religions-et-droit-international-humanitaire-histoire-et-actualite-dun-dialogue-necessaire-michel-veuthey/>, accesat la 14.02.2016.
- 15 Papa Ioan Paul al II-lea se adresează membrilor corpului diplomatic acreditat pe lângă Sfântul Scaun, în 13 ianuarie 1997, https://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/en/speeches/1997/january/documents/hf_jp-ii_spe_13011997_diplomatic-corps.html, accesat la 17.02.2016.
- 16 ”Définition du droit humanitaire”, *Annuaire français de droit international*, 1995, vol. 1, Nr. 1, pp. 223-227, http://www.persee.fr/doc/afdi_0066-3085_1995_num_1_1_1164, accesat la 15.02.2016.
- 17 *Ibidem*, p. 225.
- 18 *Ibidem*, p. 227.

19 <http://www.austlii.edu.au/au/journals/MelbJIL/2005/1.html>, accesat la 14.02.2016.

20 <http://basilica.ro/pacea-lui-dumnezeu-daruita-oamenilor-pastorala-de-craciun-2015-111028.html>, accesat la 15.02.2016.

21 Natalia Vlas, *Globalizarea și religia la începutul secolului XXI*, Presa Universitară Clujeană, Cluj, 2008, pp. 105-108.

22 *Ibidem*.

23 *Ibidem*.

BIBLIOGRAFIE

*** *DIU-1, Manual pentru instruirea militarilor în Drept Internațional Umanitar (Individ, grupă, pluton, companie-similare)*, Ploiești, 2005.

Gâlea Ion, *Aplicarea normelor dreptului internațional umanitar în cazul operațiunilor antiteroriste*, Editura C.H. Beck, București, 2013.

Pella Vespasian V., *Războiul – crimă și criminalii de război. Reflecții asupra justiției penale internaționale. Ce este și ce ar trebui să fie*, Studiu introductiv de prof.dr. Mircea Duțu, traducere din limba franceză de dr. Andrei Duțu, Editura Universul juridic, București, 2013.

Vlas Natalia, *Globalizarea și religia la începutul secolului XXI*, Presa Universitară Clujeană, Cluj, 2008.

<http://www.aiesc.net/blog/2014/08/23/religions-et-droit-international-humanitaire-histoire-et-actualite-dun-dialogue-necessaire-michel-veuthey/>

<http://www.crestinortodox.ro/drept-bisericesc/dreptul-religia-norme-juridice-norme-religios-morale-69944.html>

https://www.asil.org/sites/default/files/ERG_International%20Humanitarian%20Law%20%28test%29.pdf

https://ro.wikipedia.org/wiki/Henry_Dunant
<http://www.ujmag.ro/drept/drept-international-public-si-privat/drept-international-umanitar/rasfoire/>

<http://www.austlii.edu.au/au/journals/MelbJIL/2005/1.html>

https://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/en/speeches/1997/january/documents/hf_jp-ii_spe_13011997_diplomatic-corps.html

<http://basilica.ro/pacea-lui-dumnezeu-daruita-oamenilor-pastorala-de-craciun-2015-111028.html>